

Franc Hribernik
(1887-1965)

**CVETOBŘČEK
PRIPOVEDOVANJA
IZ ŠOŠTANJSKE OKOLICE
IN S POTI
NA GORO OLJKO**

HRIBERNIK, Franc:
ŠOŠTANJ IN OKOLICA.
Zgodovinski opis. - [Šoštanj, tipkopolis]: 1948.
- "Pripovedke", str. 95-101.

Za Šaleške razglede izbral in priredil
Ivo Stropnik.

(Hr 1)

ŠALEŠKO JEZERO

V starih časih je prebival v šaleškem jezeru povodni mož. Bil je velike in močne postave. Na dnu jezera je imel mogočen steklen grad. Marsikaterega hudobnega otroka je zgrabil in zavlekel v svoj grad. Nihče mu ni mogel ubežati. Nekoč mu jame siliti voda v grad. Zato sklene, da spravi vso vodo iz jezera. Sode je že imel, živine pa ne. Kar se spomni, da ima kmet v Podgorju lep par volov. Ponoči gre v njegov hlev, vzame vola in ju odpelje. Dva dni in dve noči vozi z njima. Ponoči ju pripelje zopet nazaj in jima priveže na vsak rog mošnjo cekinov.

Pri kmetu so bili med tem časom v hudih skrbih, kam sta izginila vola. Zelo se začudijo, ko pride hlapec tretje jutro pravit, da sta vola zopet v hlevu in da ima vsak po dve mošnji cekinov na glavi.

Od tistega časa ni videl nihče več šaleškega jezera in tudi ne povodnega moža.

- *(Zapisal Ferdo Pokeržnik, šolski upravitelj v Škalah; Hribernik 1948: 95)*

(Hr 2)

TOČA V ŠOŠTANJU

Mavzer je imel dac, Mertl je bil njegov varuh za trg. Tedaj pripeljejo trije Lahi vina, a morajo toliko daca plačati, kolikor skupijo za vino. Zato zagrozijo tržanom: Pazite, pazite! preden sonce trikrat za goro zajde, boste na nas mislili. Dvakrat sonce zajde, tretji dan ob štirih popoldne že toča gre, debela kot pol kupice. Ko je skopnela, je bilo vse rjavo kakor spomladi. V Brišnikovem in Tajnikovem se je pol borovja posušilo. V nazarski fari toča ni pobila, menih je branil tako, da je trikrat omedlel. Ko bi Lahi mogli, bi je nasuli "štrihane cimpre". V Lokovici, v Tajnikovem bukovju, jo je nasulo do vrha plotu, kjer ni skopnela, tako da jo je Tajnik še na dan sv. Mihaela prinesel v Šoštanj cajno.

- *(Vzeto iz spominske knjige župnije sv. Mihaela pri Šoštanju; Hribernik 1948: 95)*

(Hr 3)

PRIPOVEDKA O LESENI KAPELI PRI SV. FLORIJANU

Ko je tesar rušt dodelal, je dejal: Ako nisem vse prav naredil, naj se pobijem, ako pa sem, naj me obvarje sv. Florijan. Ko to izreče, skoči z rušta čez pečevje v grabo in nič se mu ni zgodilo, samo na mezinec se malo udari. Tedaj reče: Žebelj nisem prav zabil; ko bi vedel katerega, bi šel nazaj, da bi ga popravil. - Ženska gre okoli kapele, nesoč otroke v kadunjicah. Toda spotakne se in kadunjice z otrokom vred ji padejo iz rok čez pečevje v globino. V tem hipu zavpije mati na sv. Florijana, gre okoli brega v grabo in najde kadunjice in v njih zdravega otroka.

- *(Vzeto iz spominske knjige župnije sv. Mihaela pri Šoštanjju; Hribernik 1948: 95-96)*

(Hr 4)

ZAL-ŽENE V ZIJAVKI

Divja žena iz Zijavke je pogosto šla v bližnji Razpodovnikov mlin. Kot pripraven čas za svoje posete si je izbrala jutro, baš tedaj, ko je hodila Razpodovnikova gospodinja v hlev k živini in se je mladi gospodar še mudil sam v sobi. Tedaj se je tam nepričakovano pojavila zal-žena in ga s svojo lepoto premamila. Ob tem času mu je zal-žena pomagala pri gospodarstvu. Prej je uhajal gospodarju bob ob setvi zaradi hudo razsajajočih viharjev preko njive do gozdnega roba in seveda ni obrodil. Tisti čas pa mu je naklonjena zal-žena s klici: Sej bob, sej bob! nasvetovala pravi čas setve, ki se je nato izvršila popolnoma v redu. Dobri setvi je potem sledila tudi obila žetev.

To prijazno razmerje med zal-ženo in Razpodovnikom je trajalo precej časa. Neko jutro pa se Razpodovnikova žena predčasno vrne v sobo in zagleda v postelji spečega moža. Izpod odeje so viseli dolgi prameni las, v katerih je takoj spoznala bujne lase divje žene. Ne da bi ju zbudila, je poljubila lase tuje žene ter odhitela iz sobe. Ko se je kmalu nato zal-žena predramila, se je prestrašeno vzravnala in rekla gospodarju: Nikoli

več ne smem pod tvojo streho, ker me je v spanju pičila kača. Po teh besedah je urno zbežala iz hiše in se ni prikazala nikoli več.

- (Iz *Planinskega vestnika*, 1922, št. 7-9; *Hribernik* 1948: 96)

(Hr 5)

TURKI V BELIH VODAH

Turki gredo čez Bele [V]ode. Ko pridejo do cerkve, dajo ovsu na oltar. Eden izmed Turkov prijezdi na konju v cerkev in reče: "Sveteč, če si doma, brani, da moj konj ne bo jedel ovsu s tvoje mize." Ko prijahajo do oltarja, pade konj precej na kolena. Turek krene nazaj, rekoč: "Sveteč je doma, le hodimo!" -

Nekaj stopinj od Belih Vod so pokopali Turki svoje "zlate štuke". Pravijo, da je nekje zapisano, da hoče Turek še ponje priti. -

Pri nekem kmetu zadaj za Belimi Vodami proti Črnem [vrhu, morda Črni] je strahovita lipa. Pravijo, da so tam počivali Turki. Da je poveljnik v senci sedel, so mu zasadili devet lip za šotor. -

Pri spodnjem Brložniku je [bilo baje videti turško sabljo in podkev.]

- (Vzeto iz *spominske knjige župnije sv. Mihaela pri Šoštanjju*; *Hribernik* 1948: 96-97; *zadnji odstavek je poslovenjen*)

(Hr 6)

SV. KRIŽ

Vrh Sv. Križa se je poprej imenoval Oslov vrh, ker so menili iz Gornjega [G]rada, ki so svoj čas maševali v cerkvi v Belih [V]odah, tja prijezdili na oslih, ki so jih potem puščali, da so se pasli po imenovanem hribu. -

Kmet Urban Sovinek je ponovno pogrešil vola na paši. Vedno so ga našli na vrhu hriba pred nekim na drevo pritrjenim križem. Sovinek in njegovi nasledniki so si hoteli ohraniti spomin na ta dogodek ter so križ v lepi opremi postavili blizu svojega doma. Toda že Sovineka se je lotil tak nemir, da ni mogel spat.

Zaradi tega je postavil križ na prejšnje mesto. Enako se je godilo trem kmetom iz mozirske okolice. Zadnji izmed treh kmetov, tudi Sovinek, je celo hudo zbolel in je ozdravel šele tedaj, ko se je zaobljubil, da vrne križ na prejšnje mesto. Tam mu je (baje [v] sanjah k temu spodbujen) [postavil] oltar in lesen hram, ki ga je pozneje v zahvalo za srečno rešitev pred grižo nadomestil z zidano kapelo. Po prvi maši v njej je kraj zelo obiskana božja pot.

- (Iz Planinskega vestnika, 1922, št. 7-9; Hribernik 1948: 97)

(Hr 7)

ŠAUMBURG

Neki posestnik tega sedaj razvaljenega gradu (nekaj minut vzhodno od cerkve v Zavodnji) je imel pastorka, ki ga je sovražil in pregnal z doma. Pastorek je šel v vojsko in se v marsikateri bitki odlikoval. Pozneje se je vrnil s Koroške s četo, si osvojil grad in ga razrušil. Pri tem je pobil posadko do zadnjega moža.

Druga pripovedka pa pravi, da so Turki, vračajoč se s Koroške, grad zavzeli in ga zažgali.

- (Iz: Ig. Orožen, *Das Dekanat Schalltal*, 1844: 481; poslovenjeno Hribernik 1948: 97-98)

(Hr 8)

BRODNIK V GABRKAH

V Gabrkah je posestnik, ki se imenuje Brodnik. Ime je dobil po brodu, ki se je nahajal tam čez jezero, ki je svoje dni napolnjevalo vso Šaleško dolino.

- (Iz Planinskega vestnika, 1922, št. 7-9; Hribernik 1948: 98)

(Hr 9)

PLEŠIVŠKI ZVON

Resnična zgodba. Plešivčani so v noči od 27. na 28. dec. 1916 s pomočjo cerkovnika in cerkvenih ključarjev rešili svoj lepi, nekdam od cerkve na Uršlji gori dobljeni srebrni zvon pred oddajo c. in kr. vojnemu erarju. Ko so ga skrivaj zmaknili iz zvonika, so ga zakopali sredi ceste in nato zažgali na tistem mestu kres, da bi črno pogorišče pokrilo sledove sveže nakopane zemlje. Po sodišču v Šoštanjju zasledovani in zaslišani cerkovnik Kač in ključarja Ževert in Lipnikar so baje v potu svojega obraza lagali, da rešijo božji zvon. Ko so nato odhajali s sodišča, so kakor zmenjeno obstali in se smeje spogledovali. Tedaj vpraša Kač ključarja, ne bi li kazalo tožiti sodnika zaradi obrekovanja, ker jim je zaradi tajenja razljučen zabrusil v obraz: "Vi ste zvon gotovo ukradli in se le vaša krivda ni dala zadosti dokazati."

Po prevratu so izkopani zvon slovesno zopet obesili v zvonik. Kadarkoli se oglasi s cerkvenih lin, postajajo sicer nekoliko mračni Plešivčani prav dobre volje.

- *(Iz Planinskega vestnika, 1922, št. 7-9; Hribernik 1948: 98)*

(Hr 10)

GOROOLJSKA BOŽJA POT

V začetku je na mestu, kjer je sedaj cerkev, stala bukev, na kateri je noč in dan gorela luč. Čeprav so to luč večkrat ugasnili, je vendar zopet zagorela. To je napotilo nekega Roglška, da je z lastnimi sredstvi postavil kapelico s podobama sv. Neže in sv. Jošta. Pozneje so si Roglšek in dve sestri toliko prizadevali, da se je začela zidati cerkev, ki so jo posvetili sv. Križu. Roglšek je baje v cerkvi tudi pokopan.

- *(Zapisal Avgust Rozman, šolski upravitelj v Šmartnem ob Paki; Hribernik, 1948: 98-99)*

(Hr 11)

IME OLJKE

Pred več tisoč leti je bila Oljka samo nizek holm. Ljudje okoli njega so živeli zadovoljno in srečno ter so v zahvalo postavili na holmu cerkev. Ker so ljudje poleg drugega pridelali tudi mnogo olja, so ga nalili v posodice, da so imeli lučke. Te so gorele trideset let neprenehoma, zato je gora dobila ime Oljka.

Sčasoma so postali ljudje hudobni in so oskrunili sveti hram. Zato jih je Bog kaznoval s tem, da je Oljka začela bruhati ogenj in se tako dvignila.

- (Zapisal Avgust Rozman, šolski upravitelj v Šmartnem ob Paki; Hribernik 1948: 99)

(Hr 12)

GOROOLJSKI ZVONIK

Nekoč je udarila strela v gorooljski zvonik. Ker je bil popolnoma lesen, je zgorel. Zvon je pri tem padel na tla in se stopil. Še sedaj se pozna jama, kamor je udaril. Začeli so zidati nov zvonik, celo ponoči so bili ljudje na delu. Oljka je postala sloveča božja pot.

- (Zapisal Avgust Rozman, šolski upravitelj v Šmartnem ob Paki; Hribernik 1948: 99)

(Hr 13)

MARIJA NA OLJKI

V davnih časih so videli neko poletno noč nad Dobrovljami zelo svetlo zvezdo. Začela se je pomikati proti Oljki in je obstala nad njo. Tedaj je živel na Oljki pobožen starček. Opolnoči se zasveti v njegovi sobi in nekdo potrka na okno. Starček odpre vrata in glej, pred njim stoji lepa žena. "Kdo pa ste?" vpraša starček. "Mati božja sem, prišla sem z Dobrovej, da si ogledam Oljko. Jako sem žejna, prosim za požirek vode." Starček je bil ves iz sebe in jedva se je spomnil, da nima doma vode. Urno pograbi steklenico in odide po vodo, ki je bila precej daleč. Mariji se starček zasmili. Ko je prinesel vodo, je Mati

božja izginila. Drugi dan je začela pred starčkovo hišo izvirati voda in je izvirala leto dni, ko je starček umrl. Nad studencem je zrasla lilija.

- (Zapisal Avgust Rozman, šolski upravitelj v Šmartnem ob Paki; Hribernik 1948: 99)

(Hr 14)

SV. IZIDOR

Sv. Izidor, doma na Polzeli, je pasel ovce na Oljki. Pasel jih je dolgo let, ker je imel posebno veselje do pastirskega življenja. Nekoč pa je nevarno zbolel. Zapustiti je moral svoje ljubljene ovčice in se vrniti domov. Čez nekaj let je umrl. Pokopali so ga v polzelski cerkvi, kjer še danes hranijo njegovo truplo. Kako je pasel Izidor svoje ovce, pa kaže podoba na Oljki.

- (Zapisal Avgust Rozman, šolski upravitelj v Šmartnem ob Paki; Hribernik 1948: 99-100)

(Hr 15)

JEZERO V OLJKI

V starih časih so kopali na Oljki rudo. Ko so prikopali do globine, so prišli do izvirka. Takoj so opustili rudnik, da se ne bi po dolini razlilo jezero.

- (Zapisal Avgust Rozman, šolski upravitelj v Šmartnem ob Paki; Hribernik 1948: 100)

(Hr 16)

RIBA IZ GOROOLJSKEGA JEZERA

Pod Oljko so kosci kosili otavo. Nedaleč od tam je bil studenec, od katerega se je širil smrad po trohneči živali. Kosci so šli gledat, kaj je, in našli precej dolg kos ribe. Prepričani so bili, da je v Oljki jezero, iz katerega je voda prinesla ribo.

- (Zapisal Avgust Rozman, šolski upravitelj v Šmartnem ob Paki; Hribernik 1948: 100)

(Hr 17)

DEKLICA IN PAR VOLOV

Na strmem pobočju Oljke je globok prepad. Obrasel je z grmovjem, da ga opaziš šele, ko si že tik njega. Nekoč je v bližini peljala deklica z voli. Ti začnejo teči po bregu navzdol proti prepadu. Uboga deklica hiti seveda za njimi, da jih ulovi. Ni se ji posrečilo. Voli so zabredli v grmovje in padli v rupo, z njimi pa tudi deklica. Nihče ni vedel, kam so izginili. Čez nekaj let pa so našli pri Gaberškovem studentu vlasnice in volovske telege.

- (Zapisal Avgust Rozman, šolski upravitelj v Šmartnem ob Paki; Hribernik 1948: 100)

(Hr 18)

DEČEK IN OVCE

Pred davnimi časi je pasel deček ovce pri duplini na Oljki in metal kamenje v prepad. To pa ni trajalo dolgo, kar se prikaže zeleni fantek iz jame in vpraša pastirja, kdo meče kamenje v jamo. Prestrašeni deček se zlaže in pokaže koštruna. Ko zeleni fantek to sliši, napiči koštruna na rogovile in izgine z njim v prepad.

- (Iz Planinskega vestnika, 1922, št. 7-9; Hribernik 1948: 100)

(Hr 19)

MESTO POD OLJKO

Nekdaj je bilo pod Oljko lepo rimsko mesto. Prihrul pa je divji narod in ga razrušil. Ljudje so tam izkopali najraznovrstnejše reči. Neki posestnik je našel lep zlat kelih in železno skledo z žlicami. Kjer je stalo mesto, se razprostira lepo polje.

- (Zapisal Avgust Rozman, šolski upravitelj v Šmartnem ob Paki; Hribernik 1948: 100-101)

(Hr 20)

KAPELICA PRI LOKOVIŠKEM MOSTU

Blizu lokoviškega mostu stoji kapelica. Postavili so jo zato, ker je tam nekdo umoril meniha Ivana. Pri kapelici je začela izvirati voda, s katero si vsak rad ugasi žejo.

- (Zapisal Avgust Rozman, šolski upravitelj v Šmartnem ob Paki; Hribernik 1948: 101)

INDEKS

Šaleško jezero (Hr 1)

Toča v Šoštanju (Hr 2)

Pripovedka o leseni kapeli pri Sv. Florijanu (Hr 3)

Zal-žene v Zijavki (Hr 4)

Turki v Belih Vodah (Hr 5)

Sv. Križ (Hr 6)

Šaumburg (Hr 7)

Brodnik v Gabrkah (Hr 8)

Plešivski zvon (Hr 9)

Gora Oljka

Gorooljska božja pot (Hr 10)

Ime Oljke (Hr 11)

Gorooljski zvonik (Hr 12)

Marija na Oljki (Hr 13)

Sv. Izidor (Hr 14)

Jezero v Oljki (Hr 15)

Riba iz gorooljskega jezera (Hr 16)

Deklica in par volov (Hr 17)

Deček in ovce (Hr 18)

Mesto pod Oljko (Hr 19)

Kapelica pri lokoviškem mostu (Hr 20)